

O POPISU NEKRETNINA KUPLJENIH OD STRANE ISELJENIKA-POVRATNIKA U SPLITU I OKOLICI IZ 1931. GODINE

Primarni cilj ovog teksta je prezentirati znanstvenoj zajednici dokument nastao 1931. godine na kojemu se nalazi popis nekretnina iz Splita i okolice koje su kupili iseljenici-povratnici. Tekst daje kratak uvod u problematiku i kontekst izrade samog popisa kao i kratku analizu istog.

Ključne riječi: *Split; investicije; nekretnine; emigranti; popis*

UVOD

Do kraja 19. stoljeća cijeli hrvatski povijesni prostor zahvatio je tzv. iseljenički val koji je podrazumijevao iznimno velik broj emigranata koji su zbog teških i specifičnih ekonomskih i političkih prilika te pomorske tradicije odlazili u razne preookeanske zemlje. Dalmacija je bila prva regija na južnoslavenskim prostorima koju je počeo napuštati veći broj njezinih stanovnika. Prema Ivici Nejašmiću, masovnija iseljavanja iz ove regije javljaju se još 1860-ih godina.¹ Iako je iseljavanje bilo podložno raznim utjecajima te stoga nije bilo jednoličan fenomen, važno je napomenuti da je ono uvijek bilo prisutno (osim za vrijeme Prvog svjetskog rata), što je samo po sebi podrazumijevalo velik broj iseljenika. Nakon godina u iseljeništvu veći dio dalmatinskih iseljenika odlučio se na povratak u rodni kraj, što je na žalost povijesnoj znanosti i javnosti u pravilu bio manje važan fenomen za promatranje i proučavanje od samog iseljavanja i iseljenika. Iako potpuno pouzdani podaci o broju iseljenika-povratnika u Dalmaciji ne postoje, možemo sa sigurnošću tvrditi da je njihov broj bio značajan.² Osim što se velik broj iseljenika vraćao, dio njih odlučio je uložiti dio svojeg kapitala u rodni kraj. Vremenom su investicije koje su dolazile iz takvih izvora, pogotovo u siromašnijim krajevima, postale značajne i privukle pažnju suvremenika. Jedan od takvih krajeva bio je Split s okolicom, gdje je skupina ljudi početkom 1930-ih odlučila popisati sve nekretnine koje su kupili iseljenici i iseljenici-povratnici.

1. O POPISU

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca bila je zemlja koja je uvelike ovisila o iseljeničkim doznakama – u određenim su godinama one bile gotovo jednake prihodima državne blagajne. Jedan od

1 I. NEJMAŠIĆ 1991: 514; U. BRUNNBAUER 2016: 43.

2 I. NEJMAŠIĆ 1990: 515.

krajeva tadašnje Kraljevine koji je imao velik broj iseljenika i ujedno uvelike ovisio o njihovim doznakama bila je Dalmacija.³ Nažalost, ne postoje istraživanja koja bi mogla barem približno utvrditi koliko je ta regija primila doznaka i koliko je o njima ovisila. Izvori koji bi mogli osvijetliti ovaj aspekt su iznimno rijetki, a jedan od njih je popis nekretnina koje su kupili iseljenici-povratnici u Splitu i okolici. O samom popisu nažalost nemamo mnogo pouzdanih informacija. Ono što nam je poznato je činjenica da je izrađen 1931. godine⁴ te da je glavna svrha izrade popisa bila dokazati iseljenicima-povratnicima da se isplati ulagati u Split i Jugoslaviju. Ipak, nemamo nikakvih informacija kakvog je to odjeka imalo te na koji im je način popis prezentiran (ako im je uopće predstavljen).⁵ Gotovo je sigurno da su autori bili članovi *Jugoslavenskog iseljeničkog udruženja*, jedine organizacije iseljenika-povratnika u to vrijeme u Splitu. Ta je organizacija sudjelovala pri izradi popisa nekretnina koje su kupili iseljenici-povratnici iz 1936. godine, no nažalost taj popis nije u potpunosti sačuvan.⁶ Drugi je popis nastao na temelju onoga iz 1931. godine i za njega imamo više podataka. Okosnica tog projekta bio je Milostislav Bartulica, jedan od najvažnijih stručnjaka iseljeničke problematike u tadašnjoj državi,⁷ koji je radio ne samo na popisivanju nekretnina nego i na njihovom fotografiranju. Izradio je najmanje 120 fotografija od kojih je dio trebao biti izložen u Iseljeničkom muzeju u Splitu⁸ – isti je Muzej trebao posvetiti cijelu jednu prostoriju iseljeničkim investicijama, no nemamo potvrdu da se to dogodilo. Postojala je ambiciozna ideja da se izradi popis i za neke druge krajeve Kraljevine, ali to se nikada nije realiziralo.⁹ Popisu iz 1931. godine treba kritički pristupiti i njegove rezultate uzeti s dozom opreza. Temeljno pitanje koje se nameće glasilo bi: „Je li navedeni popis dovoljno detaljan?“. Odgovor je – ne. Popisane nekretnine uglavnom su u vlasništvu članova organizacije (vj. JIU), što znači da je popis nastao u velikoj mjeri temeljem osobnih poznanstava pa stoga ni u kojem slučaju nije dovoljan za obuhvaćanje cijelog Splita i okolice.¹⁰ Unatoč tome, dolje predstavljen popis možemo smatrati relevantnim izvorom za splitsku i dalmatinsku povijest.

2. POPIS¹¹

Broj	Ime i prezime	Ulica	Vrsta	Vrijednost
1.	Hančević Petar	Zvonimirova	kuća	1.300.000
2.	Viličić Andrija	Smodlakina	kuća	300.000
3.	Tadić Ivo	Kroz Bačvice	kuća	1.300.000

3 A. MILETIĆ 2009: 115.

4 NOVI ISELJENIK, 2, *Rad Iseljeničkog Muzeja u Zagrebu*, 1. veljače 1935: 6.

5 HDA, f. 967. (SOI), kut. 17., „Nekretna vlasništva: /U vezi našeg zadnjeg cirkulara otpisalog našoj braći iseljenicima-povratnicima, dokazujuć im korist ulaganja kapitala u svojoj domovini/“, 1.

6 HDA, f. 967. (SOI), kut. 17., „II popis novogradnja kupljenih i napravljenih po iseljenicima=povratnicima u gradu Splitu u 35 i 36 god[in]i“, 1.

7 MILOSTISLAV BARTULICA, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=6105> (zadnja posjeta 21.11.2017.)

8 NOVI ISELJENIK, 2, *Rad Iseljeničkog Muzeja u Zagrebu*, 1. veljače 1935: 6.

9 HDA, f. 967. (SOI), kut. 1. “Zapisnik XVI sjednice Središnje Uprave Saveza Organizacija Iseljenika, održane dne 3 februara 1935.”, 1.

10 HDA, f. 967. (SOI), kut. 17., „Nekretna vlasništva: /U vezi našeg zadnjeg cirkulara otpisalog našoj braći iseljenicima-povratnicima, dokazujuć im korist ulaganja kapitala u svojoj domovini/“, 4.

11 Dokument se nalazi u *Hrvatskom državnom arhivu u fondu Saveza organizacija iseljenika* (fond broj 967) u kutiji broj 17. s naslovom „Nekretna vlasništva: /U vezi našeg zadnjeg cirkulara otpisalog našoj braći iseljenicima-povratnicima, dokazujuć im korist ulaganja kapitala u svojoj domovini/“; vrijednost podrazumijeva vrijednost u tadašnjim jugoslavenskim dinarima; imena ulica su iz 1931. godine; popis je neznatno izmijenjen.

4.	S. Roić i M. Marangunić	Kroz Bačvice	kuća	1.000.000
5	Grdulić Jure	Bregovita	kuća	1.500.000
6	Zaninović Petar	Bregovita	kuća	1.500.000
7	Viceić Ante	Bregovita	kuća	1.200.000
8	Ručando Miho	Bregovita	vila	800.000
9	Blašković I.	Biankinijeva	vila	350.000
10	Zuanić Petar	Bregovita	vila	1.500.000
11	Krstinić Jakov	Bijankina	vila	1.200.000
12	Biskupović Miho	Bijankina	vila	1.200.000
13	Biskupović Miho	Bijankina	hotel	300.000
14	Ivanišević Ante	Firule	kuća	1.000.000
15	Stipičić Toma	Trstenik	kuća	250.000
16	Jeličić Ivan	Bregovita	zemlja	800.000
17	Jeličić Ivan	Bregovita	zemlja	200.000
18	Vandelović Petar	Poiška	kuća	800.000
19	Čurin Jure	Matije Gupca	kuća	400.000
20	Stipišić udova	Matije Gupca	kuća	500.000
21	Hraste braća	Matije Gupca	kuća	1.000.000
22	Mohorović Ivan	Matije Gupca	kuća	1.200.000
23	Ivanović Ivan	Matije Gupca	kuća	1.200.000
24	Marangunić Albert	Bolevar	kuća	1.500.000
25	Vodanović Anton	Matije Gupca	kuća	200.000
26	Kirigin Tita	Poiška	vila	400.000
27	Kirigin Tita	Zagreb	kuća	600.000
28	Plenković M.	Zagreb	kuća	500.000
29	Vrsalović udova	Matije Gupca	vila	1.000.000
30	Bartulović Špiro	Poiška	kuća	600.000
31	Harašić Marian	Poiška	kuća	1.000.000
32	Harašić Marian	Poiška	½ kuće	600.000
33	Harašić Marian	Istarska	kuća	1.400.000
34	Franulić Ante	Poiška	kuća	700.000
35	Franulić Ante	Steedova	kuća	400.000
36	Bogdanović Luka	Poiška	kuća	650.000
37	Mindalević Marin	Poiška	kuća	600.000
38	Lukšić Jerko	Vrzin Dol	kuća	800.000
39	Buzolić A.	Poiška	kuća	1.200.000
40	Manzoni Ivan	Poiška	kuća	800.000
41	Manzoni Ivan	11 puka	kuća	850.000
42	Agelić Mijo	Poiška	kuća	450.000
43	Versaljko I.	pod Gripe	kuća	300.000
44	Versaljko I.	Tvrtkova	dućani	300.000
45	Ivanović Petar	Rokova	kuća	900.000
46	Jukić i Lukšići	Tartaglie	kuća	800.000
47	Nigoević Frano	Tartaglie	kuća	1.200.000

48	Damjanović Vicko	Tartaglie	kuća	1.600.000
49	Vidović Ivan	Tartaglie	kuća	1.400.000
50	Soljančić Ante	Tartaglie	kuća	600.000
51	Jelinčić Ante	Tartaglie	kuća	200.000
52	Pavičić Kristina	11 puka	kuća	700.000
53	Pavičić Kristina	11 puka	kuća	350.000
54	Kutlešić Nikola i drug	Balkanska	kuća	1.350.000
55	Vujinović Juraj	Balkanska	kuća	1.350.000
56	Šimunović Frano	Balkanska	kuća	1.000.000
57	Borić ud. pok. Paška	Vrazova	vila	500.000
58	Rogulj Martin i Budić Ivan	Vrazova	kuća	1.500.000
59	Roko Frano	Vrazova	kuća	500.000
60	Leontić Milan	Vrazova	kuća	1.200.000
61	Radić Petar	Vrazova	kuća	600.000
62	Marković Antun	Vrazova	kuća	600.000
63	Tartaglia i Jukić	Vrh Manuška	kuća	900.000
64	Tartaglia Julio	Zapadna obala	zemlja	80.000
65	Kirigin Rodolfo	Istarska	kuća	650.000
66	Kirigin Rodolfo	Vrh Manuška	kuća	2.000.000
67	Kirigin Rodolfo	Krešimirova	kuća	2.000.000
68	Mičelić Tomo Juro	Vrh Manuška	kuća	1.300.000
69	Štambuk Karmen	Vrh Manuška	kuća	1.300.000
70	Roje Roko	Na Gorici	kuća	700.000
71	Roje Roko	Bihačka	zemlja	150.000
72	Vodanović Ante	Na Gorici	kuća	1.200.000
73	Vale Lovre	Na Gorici	kuća	700.000
74	Kučić Ivan	Na Gorici	kuća	450.000
75	Gizdić Andrija	Na Gorici	kuća	650.000
76	Lapov Ante	Na Gorici	kuća	600.000
77	Bravić Iva	Na Gorici	kuća	650.000
78	Bogdanović P.	Vrh Manuška	kuća	650.000
79	Perić Ante	Vrh Manuška	kuća	600.000
80	Orlandini Božo	Solinska	kuća	700.000
81	Orlandini Božo	Solinska	½ kuće	600.000
82	Vale V. Ante	Solinska	½ kuće	600.000
83	Jutronić Vicko	Slavićeva	vila	800.000
84	Sabioncello udova	Slavićeva	vila	600.000
85	Orlandini Ivan	Ćiril Met.	kuća	800.000
86	Radnić Mate	Ćiril Met.	kuća	1.600.000
87	Radnić Mate	Bihačka	zemlja	900.000
88	Cvitanić Marijan	Bihačka	zemlja	300.000
89	Radnić Mate	Dražković	bašta	500.000
90	Cvitanić Marijan	Rokova	kuća	1.000.000
91	Cvitanić Marija	Kavanjinova	kuća	1.200.000

92	Cvitanić Marijan	Centar	dućani	700.000
93	Bakotić Frane	Kliška	kuća	150.000
94	Matković braća	Starčević	kuća	2.400.000
95	Matković braća	Starčević	zemlja	400.000
96	Kuščić Marko	Kavanjin.	kuća	550.000
97	Sasunić Mate	Starčevića	kuća	1.700.000
98	Lebedina Ante	Starčevića	kuća	1.600.000
99	Ružević Ivan	Starčević	kuća	1.400.000
100	Lukšić Mate	Lovret	kuća	750.000
101	Lukšić Toma	Kr. Marije	kuća	750.000
102	Rendić Nikola	Kliška	kuća	800.000
103	Vuletin Ante	Kr. Marije	zemlja	100.000
104	Vulić Šimun	Kr. Marije	kuća	700.000
105	Vulić Šimun	Varoš	kuća	300.000
106	Vulić Šimun	Varoš	kuća	160.000
107	Sorić Petar	Varoš	kuća	250.000
108	Skeić Ivan	Širina	kuća	300.000
109	Adutić M.	Širina	kuća	150.000
110	Lukšić braća	Širina	kuća	600.000
111	Kraljević udova	Matošića	kuća	1.500.000
112	Marangunić Albert	Zrinska	baraka	700.000
113	Ostoić udova	Zrinska	kuća	900.000
114	Lukšić Ferdo	Matošića	kuća	750.000
115	Lukšić Ferdo	Zadarska	dućani	1.000.000
116	Marangunić Marko	Križeva	kuća	350.000
117	Marangunić Albert	Sinovčića	kuća	500.000
118	Lubina Josip	Varoš	kuća	400.000
119	Sabionceloo Petar	Zrinska	barake	800.000
120	Kirigin Stjepan	Zemlja	zemlja	200.000
121	Kirigin Nikola	Svačićeva	baraka	250.000
122	Jerković Vicko	Svačićeva	kuća	1.600.000
123	Jerković Vicko	Trumbića	kuća	2.000.000
124	Jerković Vicko	Varoš	kuća	400.000
125	Zlatar Petar	Zrinska	kuća	600.000
126	Tramuntana P.	Zrinska	kuća	1.600.000
127	Jakšić Marko	Varoš	kuća	800.000
128	Petrić Ivan	Dobri	kuća	70.000
129	Mirić Augustin	Suševića	kuća	80.000
130	Cvitanić Jerko	Mandjerska	kuća	935.000
131	Vukasović Josip	Marjan	kuća	500.000
132	Vuljan Kleme	Marjan	kuća	500.000
133	Veža J. M.	Milićeva	kuća	600.000
134	Gazari Remijo	Klaićeva	kuća	1.500.000
135	Gazari Remijo	Marjan	kuća	600.000

136	Gazari Remijo	Marjan	firule	800.000
137	Gazari Remijo	Firuile	zemlja	400.000
138	Vučina Tomo	Marjan	kuća	150.000
139	Bojanić Frano	Trumbić	kuća	800.000
140	Stipanović Andro	Trumbić	kuća	900.000
141	Stipanović Andro	Trg	dućan	550.000
142	Stipanović Andro	Meje	vila	1.000.000
143	Stipanović Andro	Solin	zemlja	50.000
144	Stambuk udova	Meje	zemlja	250.000
145	Denegri Augustin	Plinarska	kuća	700.000
146	Marišević Vicko	Poiška	kuća	500.000
147	Marišević Vicko	Rimska	kuća	200.000
148	Jurišić Mate	Zagrebačka	kuća	1.600.000
149	Jurišić Mate	Get	kuća	100.000
150	Sabioncelo Niko	Donalda	kuća	900.000
151	Sabioncelo Niko	Marulićeva	dućan	300.000
152	Kučer Petar	Markant.	kuća	400.000
153	Kučer Petar	Varoš	kuća	150.000
154	Kovačević Luis	Centar	kuća	1.200.000
155	Kovačević Luis	Centar	hotel	200.000
156	Novaković M.	Zrinska	vila	800.000
157	Novaković M.	Zrinska	kuća	800.000
158	Bilas M.	Varoš	kuća	500.000
159	Pećar i drugovi	Svačića	kuća	1.800.000
160	Jutronić Jerko	Varoš	kuća	300.000
161	Sarić Petar	Varoš	kuća	200.000
162	Slabić Ante	Varoš	kuća	400.000
163	Adućić Ante	kod Sv. Frane	kuća	300.000
164	Ružinčević Frane	Centar	kuća	200.000
165	Bužančić M.	Vrazova	kuća	650.000
166	Kučer Ante	Dobri	kuća	120.000
167	Uvodić Angeo	Balkanska	kuća	600.000
168	Vukasović Ante	Šibenska	dućani	400.000
169	Zadjelović Mate	Centar	kuća	500.000
170	Tomić Viktor	Varoš	kuća	150.000
171	Galinović Andro	Starčević.	zemlja	1.000.000
172	Šegvić Andrija	Smodlak.	kuća	300.000
173	Sinovčić Vicko	Varoš	kuća	200.000
174	Stambuk Roko	Kavanjinova	kuća	400.000
175	Medvidović J.	Omiška	kuća	300.000
176	Petak Mijo	Zadarska	dućan	400.000
177	Matijaca braća	Kavanjinova	kuća	1.100.000
178	Kristinić Pet.	Plinarska	kuća	450.000
179	Jukić Joso	11 puka	kuća	700.000

180	Palaveršić Nikola	/nečitko/	nekret.	7.000.000
181	Gudelj Grgo	Plinarska	vila	700.000
182	Krstinić Ante	11 puka	kuća	600.000
183	Rendić Rosa	Piošan	kuća	600.000
184	Ivan Frano Lupis Vukić	Matije Gupca	kuća	300.000
185	Ivan Kulišić	Poljička	kuća	600.000
186	Andro Galinović	Zrinska	kuća	4.000.000
187	Ante Vuletin	H. Veljkova	kuća	600.000
188	Karmen Štambuk	Bihačka	kuća	700.000
189	Mato Pasinović	Bihačka	kuća	900.000
190	Ivan P. Sabioncello	Starčevića	kuća	1.400.000
191	Ivan P. Sabioncello	Bihačka	kuća	1.400.000
192	Ivan P. Sabioncello	Podgorski	vila	900.000
193	Mario Cvitanić	Zagreb	kuća	1.600.000
194	Frano Bojanić	Zagreb	kuća	1.400.000
195	Ivan Borić	Omiška	kuća	300.000
196	Nikola Kirigin	B. Dobrila	kuća	300.000
197	Ivan Kučić	N. Tartaglie	kuća	2.000.000
198	Umbert Pasinović	H. Veljkova	kuća i polje	500.000
199	Frano Bojanić	Poljud	kuća	240.000
200	Kovačević Luis	Poljud	kuća	120.000

Promotrimo li popis možemo doći do određenih zaključaka. Prvi je svakako da su ulaganja emigranta u nekretnine u Splitu i okolici bila značajna, a radi se o ukupno 158.955.000 tadašnjih jugoslaven-skih dinara. Uvjerljivo najviše novca uloženo je u kategoriju „kuće“ – čak 127.675.000 dinara što pred-stavlja preko 80% svih uloženi novčanih sredstava. U kategoriju „vile“ uloženo je 11.750.000 dinara, što predstavlja oko 7% popisanih novčanih ulaganja dok se u kategoriju „zemlja“ uložilo 4.830.000 dinara, što je svega 3% svih novčanih ulaganja. U nekretnine za koje smo sigurni da su kupljene radi obavljanja neke vrsta poslovanja („dućani“ i „hoteli“) uloženo je svega 4.950.000 dinara, što pred-stavlja samo oko 3% svih novčanih ulaganja. Međutim, ta nas brojka ne smije zavarati i dovesti do zaključka da su samo te nekretnine kupljene radi ostvarivanja profita. Velik dio onoga što je popisano kao „kuće“ kupljeno je radi iznajmljivanja, što znači da je motiv ulaganja radi ostvarivanja profita bio veći nego što bi se dalo suditi temeljem popisa. To ujedno znači da sve kupljene nekretnine za koje bi se moglo pretpostaviti da su namijenjene stanovanju vlasnika ipak nisu imale tu namjenu.¹² Promo-trimo li najveće ulagače ističe se nekoliko imena. Uvjerljivo najviše novca uložio je Nikola Palaveršić (7.000.000 dinara), slijede Kirigin Rodolfo (4.650.000 dinara), Andro Galinović (4.000.000 dinara), Vic-ko Jerković (4.000.000 dinara), Ivan Sabioncello (3.700.000 dinara), Remijo Gazari (3.300.000 dinara), Marian Harašić (3.000.000 dinara), Mate Radnić (3.000.000 dinara), Albert Maranganić (2.700.000

12 NOVI ISELJENIK, 2, *Rad Iseljeničkog Muzeja u Zagrebu*, 1. veljače 1935: 6.

dinara) i braća Matković (2.400.000 dinara). Autori popisa su na temelju vlastitih procjena došli do zaključka kako su iseljenici i iseljenici-povratnici u deset godina na razne načine uložili u Split (i manjim dijelom u okolicu) čak 500.000.000 dinara.¹³

ZAKLJUČAK

Ovom se popisu, kao i svakom izvoru, mora pristupiti kritički. Njegovi autori nisu uspjeli obuhvatiti i popisati sve nekretnine jer je taj zadatak za njih očito bio prevelik izazov. Unatoč tome, ovaj popis ima svoju vrijednost jer nam daje do sada neviđeni uvid u sliku Splita i njegovih iseljenika u međuratnom razdoblju. Na povijesnoj je znanosti da ovaj izvor, kakvim se mogu pohvaliti samo rijetki u svijetu, iskoristi.

13 HDA, f. 967. (SOI), kut. 17., „Nekretna vlasništva: /U vezi našeg zadnjeg cirkulara otposlanog našoj braći iseljenicima-povratnicima, dokazujuć im korist ulaganja kapitala u svojoj domovini/“, 4.

BIBLIOGRAFIJA

ARHIVSKI IZVORI

HR-HDA-967 SAVEZ ORGANIZACIJA ISELJENIKA

PERIODIKE

NOVI ISELJENIK, ZAGREB, 1928.-1940.

LITERATURA

- A. MILETIĆ, 2006 – Aleksandar R. Miletić, (Extra-) Institutional Practices, Restriction and Corruption. Emigration Policy in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (1918-1928), in: *Transnational societies, transterritorial politics : migrations in the (Post)Yugoslav region 19th - 21st century*, ed. Ulf Brunnbauer, Muenchen , 2009, 95-119.
- I. NEJAŠMIĆ, 1990 – Ivica Nejašmić, *Iseljavanje iz Hrvatske u evropske i prekomorske zemlje od sredine 19. stoljeća do 1981. godine – pokušaj kvantifikacije, Migracijske i etničke teme*, 4, Zagreb, 1990, 511-526.
- MILOSTISLAV BARTULICA, Milostislav Bartulica, Hrvatska enciklopedija: online izdanje, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=6105> (zadnja posjeta 21.11.2017.)
- U. BRUNNBAUER, 2016 – Ulf Brunnbauer, *Globalizing Southeastern Europe : emigrants, America, and the state since the late nineteenth century*, London, Lexington books, 2016.